

Dlaczego badamy europejskie wiersze litanijne?

Wiersz litanijny pochodzi z bardzo dalekiej przeszłości. Zachował ślady pierwotnej ontologii: koncepcję świata, w którym niektóre byty są zawsze takie same i dlatego człowiek dostrzega ich powtórzenia.

W poezji europejskiej wiersz litanijny nabrał jednak dodatkowych znaczeń i nowych ról, które wydają się ważne dla kogoś, kto bada porównawczą historię poezji europejskiej, semantykę gatunków literackich i form wersyfikacyjnych, poetykę porównawczą, krystalizowanie się tożsamości Europy, tożsamości jej narodów, narodowości i mniejszości religijnych, związki między literaturą a Biblią, liturgią i duchowością czy wymianę kulturową między narodami.

Czego można się dowiedzieć, badając europejski wiersz litanijny?

Z jednej strony, wiersz litanijny polega na powtarzalności bardziej składniowej niż fonologicznej. Dzięki temu od średniowiecza do czasów współczesnych łatwo przenosi się między literaturami Europy niezależnie od barier językowych. Można go więc nazwać wspólną konwencją wersyfikacyjną Europy.

Z drugiej strony, wiersz litanijny ukształtował się najpierw w poezji religijnej, a historia religii przełożyła się na jego historię. Został wykorzystany w bizantyjskim Wielkim Akatyście, litanie stały się bardzo popularne w Kościele katolickim, a z kolei w pozostałych wyznaniach Zachodu ten typ modlitwy odgrywał znacznie mniejszą rolę.

To spowodowało, że w wierszu litanijnym nie tylko odzywa się semantyka religijna, ale w jego historii zapisały się też ślady europejskich podziałów: między wyznaniem, między różnymi nurtami duchowości w obrębie poszczególnych wyznań, między państwami, między narodami tworzącymi te państwa, a także między różnym udziałem tradycji ludowej, której pierwotna poezja była bardziej lub mniej przygotowana na przyjęcie formy wiersza litanijnego.

W rezultacie historia poszczególnych jego wariantów przekłada się na swego rodzaju dynamiczną kulturową mapę regionów Europy.

Jak dużo jest wierszy litanijnych?

Najwięcej wierszy litanijnych powstało w literaturze francuskiej. Nieco mniej — w poezji włoskiej. Na Wyspach Brytyjskich wydaje się on wymownym znakiem sporów i wpływów wyznaniowych, politycznych i narodowościowych. Na Bałkanach jego odmiany są wynikiem ścierania się i przenikania chrześcijaństwa wschodniego i zachodniego. W literaturze polskiej wiersz litanijny wydaje się manifestem przynależności do kultury Zachodu, w literaturze rosyjskiej — jej echem. Mało wierszy litanijnych powstało w państwach, gdzie dominowała religia luterańska, ale nie dotyczy to nurtu poezji pietystycznej, który nie miał oporów przed korzystaniem z tej formy. Co może zaskakujące, niewiele jest też wierszy litanijnych w literaturach Półwyspu Iberyjskiego. Można to wiązać z dalece odmienną prehistorią kultury ludowej na tym terenie.

Kto w Europie pisał wiersze litanijne?

Między innymi: Théodore Agrippa d'Aubigné, Angelus Silesius, Charles Baudelaire, Joachim du Bellay, Gonzalo de Berceo, Aleksander Blok, Giovanni Boccaccio, Hristo Botev, Peire Cardenal, Geoffrey Chaucer, Paul Claudel, Gabrielle de Coignard, Gautier de Coinci, Columba of Iona, John Donne, T.S. Eliot, Paul Éluard, George Herbert, Jefimija, Kliment of Ohrid, Friedrich Klopstock, Maria Konopnicka, Laza Kostić, Jules Laforgue, John Lydgate, Marius Victorinus, Adam Mickiewicz, Cyprian Kamil Norwid, Francesco Petrarca, Christine de Pisan, Georges Rodenbach, Romanos Melodos, Pierre de Ronsard, Philip Sidney, Bianco da Siena, Christopher Smart, Robert Southwell, Edmund Spenser, Gaspara Stampa, Wisława Szymborska, Jacopone da Todi, Jan Twardowski, Venantius Fortunatus, Gavril Stefanović Venclović, Charles Wesley, Thomas Wyatt i wielu wielu innych.

Czy ktoś wcześniej badał europejskie wiersze litanijne?

W takim ujęciu, jak w naszym projekcie, nie był on badany, choć bogatą bibliografię mają niektóre jego elementy, jak np. paralelizm. Dlatego obecny projekt jest ograniczony ramami czasowymi od średniowiecza do XIX wieku. Głównym celem jest rozpoznanie wariantów wiersza litanijnego oraz ich kulturowego kontekstu w literaturach poszczególnych języków. Pierwsze publikacje na ten temat ukażą się w roku 2016. Równoległe powstaje publikacja, która przedstawi poetykę oraz porównawczą historię europejskiego wiersza litanijnego.

Kto tworzy nasz zespół?

Projekt jest obsługiwany przez Uniwersytet Warszawski. Tworzy go prężny zespół złożony z 23 badaczy: literaturoznawców, kulturoznawców i teologów. Habilitację mają dwie osoby. Trzon stanowi 17 badaczy ze stopniem doktora. W zespole pracuje też czworo doktorantów.

Kontakt z zespołem projektu

Kierownik projektu

Witold Sadowski
sadowski@uw.edu.pl

wiersz@uw.edu.pl
www.wiersz.uw.edu.pl

Magdalena Kowalska
lena_k@wp.pl

Magdalena Maria Kubas
klara.klarnet@gmail.com

Instytut Literatury Polskiej
Uniwersytet Warszawski
Krakowskie-Przedmieście 26/28
00-927 Warszawa
POLAND / POLOGNE